

Interview
BRAM DE GRAAF

Illustratie
ESTHER DIJKSTRA

SOPHIE LAMBRECHTSEN-TER HORST

“IK HEB NU EEN DUITSE SCHOONZoon EN KLEINZoon, HOE GEWELDIG IS DAT?”

Thuis bij de toen vijfjarige Sophie Lambrechtsen-ter Horst (1939) werden gewonde Britse soldaten van de Slag om Arnhem opgevangen en verzorgd. Maar juist ook de Duitse slachtoffers zetten Sophie aan het denken.

“Ooit zei een Britse leerling die met haar klas ons huis bezocht: ‘Ik ben blij dat ik de oorlog niet heb meegemaakt’. Ik was het daar niet mee eens”, zegt Sophie Lambrechtsen-ter Horst (80). “De oorlog heeft mij ook dingen geleerd, het was een inwijding in het leven. Het is, zoals Nietzsche zegt: *Was mich nicht umbringt, macht mich stärker*. Als vijfjarige heb ik dat heel erg ervaren. Ik ben er wijs door geworden en niet snel bang. Er is goed en er is kwaad, maar je moet bij jezelf blijven en rechtop blijven staan. En keuzes maken. Het leven bestaat uit keuzes: als je het één doet, offer je er iets anders voor op. Mijn moeder is niet met een pan op haar hoofd in de kelder blijven zitten, maar koos voor het leven door de gewonde Britse soldaten in ons huis te helpen. Haar houding heeft mij sterk beïnvloed. Daarom wil ik ook iets bijdragen aan het leven en dat doe ik met de Stichting War Requiem – Bridge to the Future. Want we moeten niet alleen herdenken en stilstaan bij de Slag om Arnhem, maar ook vooruitkijken en iets doen. En leren van de fouten in het verleden.”

De Slag om Arnhem

Sophie is de jongste dochter van Kate ter Horst-Arriëns (1906-1992), de vrouw die de geschiedenis is ingegaan als de ‘Engel van Arnhem’ – een titel waar Kate overigens grote moeite mee had, want iedereen had gedaan wat zij deed, vond ze. Sinds het overlijden van haar moeder woont Sophie weer in het ouderlijk huis, de prachtige oude pastorie naast de Oude

veroveren, waarover het landleger kon optrekken richting het Ruhrgebied, het industriële hart van Duitsland. De verwachting was dat door de verovering hiervan Duitsland de oorlog wel zou moeten staken. Ten westen van Arnhem landden zo’n tienduizend Britse militairen met zweefvliegtuigen en parachutes. Slechts een klein deel van hen wist de Rijnbrug in het centrum van Arnhem te bereiken, de Duitsers bleken sterker dan verwacht. De Britten, later die week aangevuld met enkele honderden Polen, trokken zich terug in Oosterbeek, waar ze de zogenaamde perimeter vormden vanaf de Rijn, twee kilometer landinwaarts en een kilometer breed. Het huis van de familie Ter Horst, met vijf kinderen in de leeftijd van nul tot elf jaar, bevond zich in zuidoosthoek daarvan.

Op maandagmorgen 18 september hadden de Britten aan Sophies ouders gevraagd of ze hun huis mochten gebruiken om enkele lichtgewonden te verzorgen. Het zou voor een paar dagen zijn, want het landleger zou de volgende dag bij Arnhem moeten zijn. Maar ook dat deel

“Ik ben niet gauw bang, wat te danken is aan mijn moeder; zij heeft haar eigen angst niet overgedragen”

Kerk aan de Benedendorpsweg in Oosterbeek-Laag, aan de oevers van de Rijn. Het huis was een eerste hulp post van de Britten tijdens de Slag om Arnhem, die op 17 september 1944 begon. De geallieerden wilden met luchtlandingen een aantal belangrijke bruggen over de grote rivieren in het door de Duitsers bezette Nederland

“ER IS GOED EN ER IS KWAAD, MAAR JE MOET BIJ JEZELF BLIJVEN EN RECHTOP BLIJVEN STAAN”

van de operatie mislukte. Hun huis werd voller en voller met gewonden, op het laatst lagen er ruim driehonderd. In de keuken werden operaties uitgevoerd. De Duitsers bestookten de perimeter vrijwel onafgebroken. Met haar kinderen en huishoudster schulde Kate, 38 jaar destijds, in de stevige kelder, waar het vol stond met weckflessen met ingemaakt fruit, groente en vlees. Vader Jan, een advocaat, was voor de Britten op verkenning gegaan en kon niet meer terugkeren naar huis.

Hoewel het levensgevaarlijk was, was Kate vaak bij de gewonde soldaten te vinden. Ze sprak hen moed in en bracht hen eten en drinken uit hun slinkende keldervoorraad. Als er paniek uitbrak, las Kate hen psalm 91 voor, die gaat over de bescherming tegen onheil. “Ze zagen haar als een engel. Het gaf velen van hen de kracht om te overleven.”

Uit huis gezet

Sophie kreeg als vijfjarige weinig mee van het krijgsumroer. “Als je vijf jaar bent en er woedt een oorlog boven je hoofd kunnen ze je daarna niet meer wijsmaken dat dingen niet kunnen misgaan”, zegt ze. “Maar ik leerde ook dat je erdoorheen kunt komen. Ik voel me heel sterk daar-

door. Ik ben niet gauw bang, wat ook te danken is aan mijn moeder; zij heeft haar eigen angst niet overgedragen en fantastisch gehandeld. Ze had de moed om rechtop te blijven staan en liet zich niet van de wijs brengen.”

In de nacht van 25 op 26 september 1944 trokken de Britten zich op bevel van hogerhand terug over de Rijn. In de oude pastorie bleven de gewonden en hun verzorgers achter, ze werden door de Duitsers krijgsgevangen gemaakt. In en om het huis lagen 57 overleden Britse soldaten. Kate moest van de Duitsers met kinderen en huishoudster het huis verlaten. Met een handkar waarop de jongste drie kinderen zaten, gingen ze te voet op weg naar Friesland, waar de familie een boerenfamilie kende. Tijdens de tocht zag Sophie iets wat haar haar hele leven is bijgebleven en een bepalende factor zou worden in haar denken: “Mijn moeder

---

“Met de conferentie herdenken we niet alleen, maar denken we ook na over de toekomst”

---

had een deken over ons heen gelegd om te voorkomen dat we lijken zouden zien. We waren het dorp al uit en in een bocht voorbij de spoorbrug op de Schelmseweg mocht de deken eraf. Juist daar zag ik vier dode Duitse soldaten liggen. Ik dacht: jullie zijn toch ook dood? Ik sloot hen in mijn hart.”

Na de bevrijding werd de zwaar beschadigde pastorie opgeknapt en pakten ze het leven weer op. Sophies ouders speelden een belangrijke rol bij de jaarlijkse

herdenking van de gevallen van de Slag op de Airborne Begraafplaats bij het dorp. Hun deur stond altijd open voor terugkerende Britse veteranen, met wie ze ook correspondeerden; er ontstonden dierbare vriendschappen. Van hun tuin maakte Kate een paradijs, als schril contrast met de ellende en vernielingen van toen. Op de plek waar de 57 doden in 1944 tijdelijk waren begraven, verrees een libanonceder en kwam een vijvertje. Voor de boom werd een beeldje van Pegasus geplaatst, het embleem van de Airborne Division. Pegasus valt, maar in de spiegeling van het water rijst hij juist op. Op 2 november 1947 ervoer de familie Ter Horst opnieuw wat verlies betekent: oudste zoon Peik, toen dertien jaar, liep in de uiterwaarden op een achtergebleven landmijn en werd op slag gedood. “Door die gebeurtenis voelden mijn ouders zich nog meer verbonden met al die Britse families die hun zonen bij ons waren verloren.”

De conferentie

Op 21 februari 1992 overleed Sophies moeder Kate door een ongeluk. Haar vader raakte gewond aan beide benen. Omdat hij verzorging nodig had, besloten Sophie en haar man bij hem in te trekken. Zodoende raakte ze meer betrokken bij de jaarlijkse herdenking op de Airborne Begraafplaats en de ontvangst van de Britse veteranen, die tot op hoge leeftijd bleven komen. “Een van hen in 1996 was Lionel”, vertelt ze. “Omdat hij een shellshock had, zat hij als enige soldaat in de kelder tijdens de Slag. Hij kwam met zijn kleinzoon, durfde eigenlijk niet. Ik leidde hem rond en liet hem het Pegasus-beeldje zien. Samen hebben we gehuild. Later ontving ik een brief van hem: ‘Fifty years of nightmares gone’.”

Sophie in haar tuin bij het monumentje dat Pegasus voorstelt, op de plek waar (voor zover bekend) in de oorlog 57 overleden gewonden begraven lagen.

De Oude Kerk aan de Benedendorpsweg in Oosterbeek werd zwaar getroffen in de oorlog. Sophie Lambrechtsen woont ernaast, in de aanbouw van de pastorie.

De kinderen Ter Horst in '45-'46, met tweede van rechts broer Peike.

Een schilderij van een veldgraf van een Britse militair aan de westmuur van het huis.

Maar het beeld van die vier dode Duitsers bleef haar bij. Ze voelde zich daardoor ook verbonden met de Duitse veteranen van de Slag. Ze besloot iets inhoudelijks toe te voegen aan de jaarlijkse herdenkingsweek: een conferentie. “Zodat we niet alleen herdenken, maar ook nadenken over de toekomst.” Het leidde in 2005 tot de oprichting van de Stichting War Requiem – Bridge to the Future. Met als doel ten tijde van de Airborne Herdenkingen met inhoudelijke bijeenkomsten en kunstzinnige manifestaties (waaronder eens in de vijf jaar het War Requiem van Benjamin Britten) bewustwording te stimuleren op het gebied van oorlog, vrede en vrijheid. In 2006 vond de eerste conferentie Bridge to the Future plaats, waarbij onder meer Jan Terlouw en Geert Mak sprekers waren. Het initiatief sloeg aan en werd jaarlijks groter. In 2019 was het thema ‘Duitsland keerpunt’ en waren er vijfhonderd aanwezigen. “Elke keer hebben we drie sprekers: een spirituele, een politieke en een militaire. Omdat het om die drie zaken gaat tijdens een slag, maar ook in het leven. Spiritualiteit heeft betrekking op de dood. Politiek, omdat we er zo moeten uit komen. En als dat niet lukt, wordt er militair ingegrepen. Wat dus moet worden voorkomen.” Een hoogtepunt voor Sophie was de aanwezigheid in 2014

Juist die vier dode Duitse soldaten bleven Sophie bij en werden de bepalende factor in haar denken

---

van Phan Thi Kim Phúc, het door napalm verbrande naakte meisje op de beruchte foto van de Vietnamoorlog uit 1972. Zij geeft nu als vredesactiviste wereldwijd lezingen over verzoening. “Ze zat bij mij thuis met mijn kleindochter op schoot. Die voelde aan Kims verbrande huid en realiseerde zich: ‘Ik ben nu net zo oud als jij toen je dat meemaakte’. Dat deed me echt wat.”

Nu ze tachtig is, is Sophie ‘beschermvrouwe’ van de Stichting, die geheel op vrijwilligers draait. “Ik hoop dat de conferentie nog lang wordt voortgezet.” Nog steeds rijdt ze soms over de Schelmseweg. Elke keer denkt ze dan aan die vier dode Duitse soldaten. “En nu heb ik een Duitse schoonzoon en kleinzoon”, zegt ze lachend. “Hoe geweldig is dat?”

bridgetothefuture.nl